



ביאורים

רבי יוסף אלבו חותם את הסבריו בעניין הברכות. עד עתה הוא עסק בדרכי פעולתה של הברכה מצד המברך, עתה הוא פונה לעסוק ב**מתברך**. לכאורה היה נראה שהאדם שמקבל את הברכה הוא פסיבי ונפעל לגמרי. אולם בברכת יעקב לאפרים ומנשה ראינו שהדבר אינו נכון. יעקב הקפיד לשים את ימיו על ראש אפרים דווקא, מפני שהברכה מתייחסת לרמה הרוחנית שבה נמצא המקבל. הוא מסביר שהטוב שזוכה לו המתברך מושפע אמנם מהמברך ומהשפעתו, אולם תלוי גם בדרגתו הרוחנית של המתברך. זו הסיבה שיעקב הניח את יד ימינו, שהיא היד העיקרית, דווקא על אפרים ולא על מנשה. הנחת היד על ראש המתברך, כמו נשיאת ידי הכהנים, היא כעין קשירת קשר אל העליונים, אך הדבר תלוי בדרגתו של המתברך. הכנתו של אפרים לקבל את השפע הייתה גדולה משל מנשה, ובהתאם לכך יעקב אבינו בחר בו לריבוי הגדול של השפע, אף-על-פי שמנשה נולד לפניו.

מכאן ניגש להבין את עניינה של ברכת כהנים. בניגוד לברכה רגילה שניתנת לאדם פרטי, ברכה זו היא ברכה כללית: הכהנים נושאים את ידיהם לעבר הקהל ומברכים אותו. בברכה זו הכהנים מברכים את כולם, וכל אחד מקבל את הברכה לפי דרגתו וערכו.

בסיום הדברים רבי יוסף אלבו חותם את העיסוק בענייניו של המברך. הוא מדגיש שמקומו של המברך הוא להיות **אמצעי** בלבד להעברת הברכה למתברכים וליצירת הכלי אצלם לקבלת הברכה. לפי זה מובן כיצד ייתכן שישנם אנשים שברכו אחרים ומכוח זה זיכו אותם בשפע רב, ואילו הם עצמם לא זכו לאותו שפע. זו גם הסיבה שאין למברך כלל יכולת לסלק את הברכה מהמתברך לאחר שברכו, וכמו שמצינו אצל יצחק שלאחר שבירך את יעקב, שלא היה יכול כלל לקחת את הברכה ממנו, גם אם היה חפץ בכך.

הרחבות

• השפעת היחיד הגדול על הכלל

שְׂאִי אֶפְשָׁר יְהִיָּה בָּהֶם מִי שִׁיְהִיָּה בּוֹ הַכֶּהֱן לְקַבֵּל אִיזָה שֶׁפַּע אֱלֹהִי. גם את מעמד הר סיני הסביר רבי יוסף אלבו על פי אותו עיקרון - זיכוי הרבים בזכות היחיד המוכשר: "שש מאות אלף רגלי, שיצאו ממצרים מורגלים בעבודה קשה בחומר ובלבנים, לא היו ראויין למדרגה גדולה כזו. ואף על פי כן - הגיעו אליה באמצעות משה רבנו עליו השלום. אמר השם אליו: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך" [שמות יט, ט]. כלומר, אני רוצה לבא אליך ולהגלות לך במדרגה גדולה שהיא מדרגת פנים בפנים, אף על פי שאתה בעובי ועכירות החומר הנקרא עב הענן ואינך ראוי אליה. וכל זה אני עושה - "בעבור ישמע העם בדברי עמך", וזו היא המדרגה היותר גבוהה שאפשר... והגיעו אליה בחסד אלהי ובאמצעות משה, וזה כדי שיסתלק מלבם הספק שהיו מסופקין באפשרות הגעת הנבואה אל האדם" [עיקרים ג, יא].

הרב אברהם שפירא הרחיב יסוד זה, והסביר שלתלמיד חכם יש השפעה בעצם הימצאותו: "הגמרא מספרת שכשחוני המעגל קם ולא ידעו ממנו, כשישבו בבית המדרש אף שלא הכירוהו, בכל זאת הרגישו שהשמועות בהירות יותר באור כזה כמו האור שהיה אצל חוני המעגל... כתוב "כשמת ר' אליעזר אמר רבי עקיבא: הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני לפורטן" [סנהדרין סח.]. קשה, הרי ר' אליעזר היה שמותי (מנודה) ולא היו שואלים אותו הלכה, ומה נזכר עכשיו רבי עקיבא שיש לו מעות לפורטן? והביאור הוא, כי על כל פנים בעצם הימצאותו היה אור התורה שלו והוא השפיע, גם אם לא ראו אותו" [מורשה עמ' יט].

לעילוי נשמת רייזל בת חליה ויוסף מאיר הכהן ע"ה

סמיכה מועילה יותר במי שיש לו הכנה מרובה

וּסְמִיכַת הַיָּד שְׂאֻמְרָנוּ אֵין סִפְקָ שְׁעַל מִיִּי שִׁישׁ לוֹ הַכֶּהֱן מְרַבָּה תוֹעִיל יוֹתֵר מִסְמִיכַת הַיָּד עַל מִי שִׁישׁ לוֹ הַכֶּהֱן מוֹעֵטָה, וְלֹכֵן שֶׁם יַעֲקֹב יָד יְמִינוֹ עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם שֶׁהָיָה בּוֹ הַכֶּהֱן גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִבְּמִנְשָׁה, וְלָזֶה רָצָה שֶׁתַּחֲוֹל הַבְּרָכָה עַל יָדוֹ עַלִּיו בְּעֵין יָפָה כְּפִי גְדֹל הַכֶּהֱנוֹ אֵלֶיהָ, אֲבָל בְּמִנְשָׁה לְמַעוֹט הַכֶּהֱנוֹ לְקַבֵּל הַשֶּׁפַּע, הַסִּפְקִי לֹא שִׁישִׁית יָד שְׂאֻמָּלוֹ עֲלֵיו, כְּדִי שִׁיַּחֲוֹל עֲלֵיו בְּבִרְכַּת יַעֲקֹב הַשֶּׁפַּע שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְקַבֵּל.

ברכת הכהנים

וְזֹאת הִיְתָה הַפְּנוּהַ בְּבִרְךְ הַכֹּהֲנִים אֶת הָעָם, כְּדִי שִׁיְהִיו אֲמֻצָּעִים לַחֲוֹל הַשֶּׁפַּע עַל הַמִּתְבָּרְכִים כְּפִי הַכֶּהֱנוֹת כָּל אֶחָד מֵהֶם, וְהִיוּ נוֹשְׂאִין פְּסִיחָם בְּשַׁעַת הַבְּרָכָה שֶׁהוּא פְּעֻנֵן סְמִיכַת הַיָּד, וְהִיְתָה בְּרַכַּת הַכֹּהֲנִים לְכָלל יִשְׂרָאֵל אוֹ לְצַבּוֹר, לְפִי שֶׁהֲרִבִּים יוֹתֵר מוֹכִנִּים לְקַבֵּל הַשֶּׁפַּע מִן הַיָּחִיד, וְזֶה שֶׁאֵי אֶפְשָׁר שְׁלֹא יְהִיָּה בָּהֶם מִי שִׁיְהִיָּה בּוֹ הַכֶּהֱן לְקַבֵּל אִיזָה שֶׁפַּע אֱלֹהִי בְּאֲמֻצָּעוֹת הַכֹּהֲנִים, וְעַל זֶה הַדֶּרֶךְ הֵן בְּרָכוֹת הַצִּדִּיקִים אוֹ הַחֲסִידִים לְמִתְבָּרְכִים עַל יָדָם, כְּדִי שִׁיַּחֲוֹל הַשֶּׁפַּע בְּאֲמֻצָּעוֹתָם עַל הַמִּתְבָּרְךְ, עַל דֶּרֶךְ שֶׁפִּרְשְׁנוּ בְּנִבְיָאָה בְּפָקֶךְ י"א מִהַמְאָמֶר הַג'.

זכות הצדיק מועילה לאחרים

וְאֵל תִּקְשֶׁה עַלִּי אֵיךְ אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה הַצִּדִּיק אוֹ הַחֲסִיד כְּלִי לַהֲגִיעַ הַבְּרָכָה אֶל הַמִּתְבָּרְךְ, וְהוּא יְהִיָּה עֲנִי וּמִצְטָרֵךְ לְבְרִיתוֹ, שֶׁכֶּכֶר בְּאֵרוֹ רְבוּתִינוּ זְכוּרָנוֹם לְבָרְכָה בְּפָקֶךְ כְּסוּי הַדָּם [חולין פו, א] וְאָמְרוּ שְׂאֻמָּה לָהּ זְכוּתָא דְּצִדִּיקִי לְאַחֲרִינִי, לְדִידָהּ לֹא מוֹהֲנִי לָהּ זְכוּתִיהָ.

אי אפשר להפסיק השפע

וְאַחֵר שִׁימְשֹׁךְ הַשֶּׁפַּע אֶל הַמִּתְבָּרְךְ בְּאֲמֻצָּעוֹת הַמְּבָרֵךְ כְּפִי הַכֶּהֱנוֹת הַמְּקַבֵּל, אֵין כַּח בִּיד הַמְּבָרֵךְ לְהַפְסִיק הַשֶּׁפַּע הַהוּא וְשְׁלֹא יֵרֵד עַל הַמְּקַבֵּל, כִּי בְּזוּלָתוֹ יֵרֵד עֲלָיו, שֶׁהַמְּבָרֵךְ אֵינוֹ אֵלָּא כְּלִי לַהֲגִיעַ הַבְּרָכָה אֶל הַמִּתְבָּרְךְ, וְאֵף עַל פִּי שִׁיִּסְתַּלַּק הַכְּלִי לֹא תִסְתַּלַּק הַבְּרָכָה, וְזֶה כְּאֵדָם שֶׁהַמְּשִׁיר מִי מַעֲיֵן הַמִּתְגַּבֵּר אֶל גִּנָּה זְרוּעִיָּה תַּצְמִיחַ, שְׂאֵף עַל פִּי שִׁיִּסְתַּלַּק הָאִישׁ הַמְּמַשִּׁיר לֹא יִפְסַק הַנַּחֵל הַנִּמְשָׁךְ מִהַשְׁקוֹת הַגִּנָּה, וְכֵן מִי שֶׁעָשָׂה חֲלוֹנוֹת בְּבֵית אָפֶל כְּדִי שִׁיִּכְנס בּוֹ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ, שְׂאֵף אִם יִסְתַּלַּק הָאָמֶן לֹא יִסְתַּלַּק אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מִלְּהֹאִיר הַבֵּית הַהוּא הָאָפֶל.

חרדת יצחק

וְזֶה הוּא שְׂאֻמֹּר יִצְחָק כְּשֶׁחָרַד חֲרָדָה גְּדוֹלָה עַד מָאֵד: "וְאַבְרָהָם גַּם בְּרוּךְ יְהִיָּה" [בראשית כז, לג], כְּלוֹמֵר עַל פְּרָחִי יְהִיָּה בְּרוּךְ אַחֵר שֶׁבְּרַכְתִּי אוֹתוֹ, שֶׁגַּם בְּרוּךְ יְהִיָּה הוּא מְכַלֵּל הַחֲרָדָה, כְּאֵלּוֹ אָמַר אֵין בְּיָדִי לְהַפְסִיק הַשֶּׁפַּע הַהוּא שֶׁנִּמְשָׁךְ אֵלָיו עַל יָדִי, שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁצֹּהֵר אֶת הַצּוֹרֵף לַעֲשׂוֹת פְּלִים נְאִים מִזֶּהָב מְצִירִים צִיּוֹר נֶאֱחָ מָאֵד לְאוֹהֲבוֹ שֶׁל צוֹרֵף, וְהָאָמֶן בְּהִיּוֹתוֹ מִדְּמָה שֶׁהַפְּלִים הֵם הֵיוּ לְאוֹהֲבוֹ, צִיּוֹר אוֹתָם צִיּוֹר נֶאֱחָ עַד מָאֵד בְּשִׁמְחָה וּבטוֹב לֵב, וְאַחֵר כֵּן נִדָּע שֶׁלֹּא הֵיוּ הַפְּלִים הֵם לְאוֹהֲבוֹ שֶׁל צוֹרֵף, שֶׁבְּלִי סִפְקָ הַצּוֹרֵף הַהוּא יִתְעַצֵּב עַל זֶה וְיַחֲרִיד חֲרָדָה גְּדוֹלָה, אֲבָל אֵין בְּיָדוֹ לְמַנֵּעַ הַצִּיּוֹר הַנֶּאֱחָ הַהוּא שְׁלֹא יְהִיָּה עֹשֵׂי פְּלִים הֵם, וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּדָּע שֶׁהֵם לְשׂוֹנְאֵי שֶׁל אָמֶן, וּבַעֲבוּר זֶה אָמַר יִצְחָק לַעֲשׂוֹ: "הֵן גָּבִיר שִׁמְתִּיו לָךְ" וגו' [בראשית כז, לז], כְּלוֹמֵר כְּכִי הִגִּיעַ לוֹ עַל יָדִי בְּאֲמֻצָּעוֹת הַכֶּהֱנוֹת כָּל הַשֶּׁפַּע הַזֶּה וְאֵין בְּיָדִי לְהַפְסִיק אוֹתוֹ אַחֵר שֶׁכֶּכֶר נִמְשָׁךְ, וְלָזֶה אֶפְשָׁר מִה אֶעֱשֶׂה בְּנִי, עַד שֶׁאָמַר לוֹ עֲשׂוֹ: "הַבְּרָכָה אַחֶת הִיא לָךְ אָבִי", כְּלוֹמֵר שִׁיְבָרְכֶהוּ בְּרָכָה אַחֶרֶת שֶׁלֹּא תִהְיֶה נֶגֶד הַבְּרָכָה שֶׁבָּרַךְ, וְכֵן עָשָׂה יִצְחָק, שֶׁבְּכָלל בְּרַכַּת עֲשׂוֹ אָמַר לוֹ: "וְאֶת אַחִיךָ תַּעֲבֹד", שֶׁבְּזוּלָת זֶה יִי אֶפְשָׁר, וְזֶה מִה שֶׁרָצִינוּ לְבָאֵר מַעֲנֵן הַבְּרָכוֹת:

מִי וְכו' - מקבל הברכה וְזֶה - מפני. **בָּהֶם -** בציבור המתברך. **מִי שִׁיְהִיָּה בּוֹ הַכֶּהֱן -** בזכות אותו צדיק הציבור כולו מקבל את השפע. **וְהוּא -** הצדיק המברך. **שְׂאֻמָּה לָהּ זְכוּתָא וְכו' -** מועילה זכות הצדיקים לאחרים, ולהם עצמם לא מועילה זכותם. **בְּזוּלָתוֹ וְכו' -** בלעדיו תחול הברכה. **שֶׁהַמְּשִׁיר -** שהזרים. **שֶׁבְּזוּלָת זֶה -** בלא זה.